

• F I N A N S E I P R A W O F I N A N S O W E •

• Journal of Finance and Financial Law •

Wrzesień/September 2016 • vol. III, no. 3

ISSN 2353-5601

WPŁYW IMPLEMENTACJI PODATKU BANKOWEGO NA BANKI NOTOWANE NA WARSZAWSKIEJ GIEŁDZIE PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

Katarzyna Kuta*, Krzysztof Rudnicki**

Streszczenie:

Artykuł skupia się wokół zagadnienia podatku bankowego i jego wpływu na banki notowane na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych. Opracowanie bazuje na założonej przez autorów hipotezie, iż podatek bankowy wywiera znaczący wpływ na wyniki finansowe banków. W pracy zawarte zostały zarówno teoretyczne, jak i empiryczne konkluzje związane z tym zagadnieniem. Artykuł zawiera również autorskie badanie przeprowadzone na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych.

Słowa kluczowe: podatek bankowy, bankowość, Giełda Papierów Wartościowych, podatki.

JEL Class: G01, G21, H12, H38.

Przyjęto/Accepted: 16.08.2016

Opublikowano/Published: 30.09.2016

WPROWADZENIE

Środki pieniężne są niezbędne w celu prawidłowego wypełniania swoich funkcji przez państwo. Jednym z podstawowych narzędzi umożliwiających ich pozyskiwanie jest podatek. Podejmując próbę jego zdefiniowania można stwierdzić, iż jest to ogólne, nieodpłatne oraz bezzwrotne, przymusowe świadczenie pieniężne na rzecz państwa lub jednostek publicznoprawnych [Owsiak 2008: 173]. Istotnym podkreślenia jest tutaj ogólny charakter świadczenia. Oznacza to, iż

* Wydział Matematyki i Informatyki, Uniwersytet Łódzki.

** Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki.

obowiązkiem podatkowym objęte są wszystkie spełniające dane warunki osoby zarówno fizyczne jak i prawne. Ważnym odnotowania jest również pieniężna natura podatku, która to odróżnia go od innych przymusowych świadczeń na rzecz państwa, takich jak na przykład służba wojskowa. Podatek może być rozważany zarówno w kategorii fiskalnej, jak i ekonomicznej. W pierwszym przypadku, zaspokaja on państwowy popyt na środki pieniężne. W swoim drugim znaczeniu zwiększa on faktyczny wypływ gotówki od podatników, a co za tym idzie, wpływa na zmianę sytuacji finansowej danej jednostki.

Szczególnymi podmiotami obciążonymi podatkami są instytucje finansowe. Mimo ich znaczącego udziału w gospodarce – jak wynika z publikacji Komisji Nadzoru Finansowego z 2013 r. udział samych depozytów bankowych, więc wyłącznie jednego rodzaju instytucji finansowych, wynosił w przypadku gospodarstw domowych 32%, a w przypadku przedsiębiorstw 12% PKB [Radziszewski 2013: 11–12] – uważa się, iż opodatkowanie tychże podmiotów jest relatywnie niskie w stosunku do jego rozmiarów. Obciążenie instytucji finansowych często określane jest mianem preferencyjnego, a co za tym idzie pojawia się obawa o utratę zaufania konsumentów do tychże instytucji [Marcinkowska 2011: 100–127].

Uwzględniając specyficzny charakter działalności niektórych instytucji finansowych na przykładzie banków, warto odnotowania jest to, iż produkty oferowane grupie docelowej często stanowią o koszcie pozyskania kapitału, wskutek czego wzrost obciążeń nakładanych przez rząd może przekładać się na zwiększenie kosztu finansowania nie tylko gospodarstw domowych, lecz również podmiotów gospodarczych, w wyniku czego konsumenci indywidualni mogą zmniejszyć swoją konsumpcję, a przedsiębiorstwa dociążone wyższym kosztem kapitału zrezygnować z rozszerzenia swojej działalności, co z kolei może przekładać się na zahamowanie wzrostu gospodarczego.

Ze względu na ostatnie kryzysy finansowe, często podejmowana jest kwestia zwiększenia kontroli nad poszczególnymi grupami instytucji finansowych poprzez podwyższanie obecnie obowiązujących stawek podatkowych bądź wprowadzanie nowych obciążeń. Przykładem takich działań jest między innymi podatek transakcyjny (podatek Tobina), będący częstym przedmiotem krytyki, ze względu na ewentualne skutki jego wprowadzenia [Gajda-Kantorska 2014: 191–200]. Miał on między innymi ograniczyć akcje spekulacyjne banków inwestycyjnych na rynkach wymiany walutowej. Innym przykładem obciążeń instytucji finansowych jest tak zwany podatek bankowy, przyjmujący za podstawę płatności m.in. aktywa posiadane przez określone podmioty. Został on wprowadzony między innymi w Polsce – pierwszym miesiącem jego obowiązywania był luty 2016 r.

Autorzy niniejszej pracy starają się określić możliwe skutki wynikające z wprowadzenia dodatkowego obciążenia instytucji finansowych podatkiem od wartości aktywów. Praca skupiać się będzie na możliwym wpływie ustawy o podatku od niektórych instytucji finansowych¹ na sytuację finansową banków. W artykule zostaną przedstawione zarówno teoretyczne rozważania dotyczące możliwych zmian w wynikach finansowych banków, faktyczne skutki wprowadzenia obciążeń banków w innych krajach oraz wynik prognoz mających na celu określenie możliwych zmian rentowności banków po opodatkowaniu. Hipotezą badawczą jest stwierdzenie, iż podatek bankowy negatywnie wpłynie nie tylko na wyniki finansowe banków, lecz również będzie to miało odzwierciedlenie na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych (GPW).

Artykuł składa się z czterech głównych sekcji. Pierwsza traktuje o teoretycznych zagadnieniach dotyczących działalności bankowej. W drugiej ukazane są teoretyczno-prawne zagadnienia związane z obciążeniami nałożonymi na banki. Trzecia ukazuje dotychczasowe skutki wprowadzenia dodatkowych obciążeń nałożonych na banki w państwach UE innych niż Polska. Czwarta natomiast zawiera wyniki prognozy wpływu podatku bankowego na banki będące spółkami publicznymi działającymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

1. DZIAŁALNOŚĆ BANKOWA

Uwaga czytelnika skupiona jest przez autorów na zagadnieniu podatku od niektórych instytucji finansowych w odniesieniu do banków. Umotywowane jest to wspomnianym wcześniej aspektem kreacji kosztu kapitału przez banki, co w największym stopniu wpływa na gospodarkę w skali zarówno makro- jak i mikroekonomicznym, a także na gospodarstwa domowe. Ze względu na powyższe, kluczowym elementem staje się poziom oferowanych przez banki stóp procentowych kredytów i pożyczek stanowiących koszt kapitału obcego.

Dla lepszego zrozumienia mechanizmu oddziaływania podatku bankowego na wysokość stóp procentowych należy zapoznać się z podstawami działalności bankowej. Jest ona w głównej mierze regulowana przez *Ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe*. Określa między innymi sposób tworzenia oraz organizacji nie tylko samych banków, lecz również oddziałów i przedstawicielstw banków zagranicznych prowadzących działalność na terenie Rzeczypospolitej Polskiej etc. [*Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe*, art. 1].

Prawo bankowe określa szereg czynności określanych czynnościami bankowymi, do których zalicza się między innymi:

- przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie (...),
- prowadzenie innych rachunków bankowych,

¹ Dalej „ustawa”.

- udzielanie kredytów,
- udzielanie pożyczek,
- udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych.

Szczególnie godne uwagi – głównie w odniesieniu do tak zwanego podatku bankowego – są działalności kredytowe oraz czynności związane z udzielaniem pożyczek. W celu określenia wpływu podatku na kreowanie kosztu kapitału kluczowym jest zbadanie zależności pomiędzy wysokością oraz charakterem podatku a rentownością danego podmiotu, co pośrednio może mieć swoje odzwierciedlenie w stopach procentowych oferowanych przez banki.

Banki stanowiące część rynku finansowego są swego rodzaju pośrednikami między podmiotami będącymi w posiadaniu nadwyżki kapitałowej oraz podmiotami zgłaszającymi zapotrzebowanie na kapitał. Poprzez przyjmowanie depozytów od kapitałodawców tworzą bazę kapitałową (pasywów), która stanowi zobowiązania wobec kontrahentów. Z kapitału zgromadzonego przez banki udzielane są kredyty i pożyczki, z czego wynika funkcja pośredniczenia w wymianie kapitału. Banki, jak i inne podmioty działające w gospodarce rynkowej (poza podmiotami *non profit* bądź spółkami pożytku publicznego), działają w celu generowania zysków. W tym konkretnym przypadku stanowi on różnicę pomiędzy oprocentowaniem oferowanych depozytów oraz oprocentowaniem kredytów udzielonych przez bank. Poza opisaną funkcją transferu kapitału, działalność kredytowa stanowi istotny element współczesnej gospodarki. Jest tak ze względu na fakt, iż akcja kredytowa stanowi podstawowe narzędzie kreacji pieniądza, co wynika bezpośrednio z funkcjonowania systemu rezerw częściowych.

2. OBCIĄŻENIA FINANSOWE BANKÓW

Sektor finansowy stanowi jedną z większych grup wchodzących w skład gospodarki narodowej. Rozpatrując obciążenia nałożone na instytucje finansowe można zauważyć, iż są one niewspółmiernie niskie w stosunku do ich udziału w PKB. Idąc dalej, często podnoszona jest kwestia kontrowersji związanych ze sposobem opodatkowania instytucji pośrednictwa finansowego [Marcinkowska 2011]. Jedną ze znaczących grup sektora finansowego są banki. Ze względu na funkcję kreacji pieniądza oraz bezpośredni wpływ na koszt pozyskiwanego kapitału stanowią one bardzo istotne ogniwo dla całej gospodarki rynkowej. Argumentem za zbyt niskim obciążeniem fiskalnym banków jest między innymi zwolnienie części produktów i usług finansowych z obciążenia podatkiem VAT. Z drugiej jednak strony banki mogą być określone mianem instytucji zaufania publicznego. Analizując powyższe stwierdzenie należy zastanowić czy i jak dodatkowe obciążenie banków mogłoby przełożyć się na postrzeganie banków przez społeczeństwo. Wraz ze wzrostem obciążeń fiskalnych występuje zmniejsz-

szenie dochodowości jednostek gospodarczych – rozpatrując narzędzia analizy finansowej, takie jak wskaźniki rentowności bazujące głównie na zysku netto. Pogorszenie zyskowności daje zaś negatywny sygnał zarówno inwestorom jak i klientom banków. Ponadto, aby osiągnąć rentowność nie mniejszą niż przed dodatkowym opodatkowaniem banki, zmuszone będą do ustanawiania wyższego *spreadu* między oprocentowaniem depozytów a kredytów (pomniejszając koszty w przypadku zmniejszenia atrakcyjności depozytów bądź powiększając wpływ z racji wzrostu kosztu kapitału, a zatem podwyższania oprocentowania kredytów). Powyższe dywagacje ukazują wieloaspektowość zagadnienia nałożenia dodatkowego podatku na sektor bankowy. Z jednej strony mogłoby to stanowić znaczny wzrost wpływów do budżetu państwa, z drugiej zaś może pogorszyć sytuację finansową banków, a w konsekwencji podnieść koszt pozyskiwanego kapitału, zarówno w sektorze przedsiębiorstw, jak i gospodarstw domowych. Jednym ze skutków może być również utrata zaufania zarówno kontrahentów jak i inwestorów oraz znaczne pogorszenie się sytuacji w sektorze instytucji finansowych.

Podmioty prowadzące działalność bankową obciążone są różnego rodzaju opłatami fiskalnymi. Obok tych, do których uiszczania zobligowane są również jednostki niebędące bankami, takich jak podatek dochodowy od osób prawnych, podatek od nieruchomości czy innego rodzaju daniny na rzecz państwa, występują również inne opłaty – między innymi związane z bankowym funduszem gwarancyjnym. Jednym z podstawowych obciążeń fiskalnych jest podatek dochodowy od osób prawnych (CIT). Jest on świadczeniem bezpośrednim i obciąża dochody uzyskane przez osoby prawne. Podstawą opodatkowania jest w tym przypadku dochód jednostki gospodarczej bez względu na źródła, z jakich został osiągnięty. Zarówno dla innych działalności, jak i dla banków stawka CIT wynosi 19%. Innym obciążeniem nałożonym na banki jest podatek od nieruchomości. Jest to obciążenie lokalne dotyczące różnego rodzaju nieruchomości, takich jak grunty, budynki lub ich części [Różyński i Kowalski 2011: 77–88]. Oczywiście jest sposób funkcjonowania podatku od nieruchomości i z tego względu nie wymaga on dalszego komentarza – w zależności od przedmiotu opodatkowania podstawę stanowi powierzchnia użytkowa (grunty) bądź wartość nieruchomości (budowle związane z prowadzeniem działalności gospodarczej). Jak było wspomniane banki zwolnione są z podatku od wartości dodanej m.in. usług udzielania kredytów i pożyczek, prowadzenia rachunków pieniężnych, wszelkiego rodzaju transakcji płatniczych i innych [Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług].

Innym istotnym obciążeniem sektora bankowego są wpłaty na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (BFG). Fundusz ten stanowi masę majątkową mającą na celu gwarancję zwrotu – do ustalonej wartości – środków pieniężnych gromadzonych na rachunku bankowym w przypadku upadłości banku. Uczest-

nictwo w BFG jest obowiązkowe. Partycypacja w nim polega na dokonywaniu okresowych wpłat na rzecz funduszu. Wartość obowiązkowych opłaty na pierwszy kwartał 2016 r. została określona w drodze uchwały podjętej w dniu 23 marca 2016 r. i wynosi 0,04175% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko – naliczanej zgodnie z *Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 23 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych*.

Jednym z ważniejszych problemów związanych z opodatkowaniem sektora finansowego jest wspomniana wcześniej sytuacja nieproporcjonalnego do jego wielkości obciążenia fiskalnego. W celu zniwelowania braku równowagi w tym aspekcie powstają koncepcje stworzenia nowych podatków nakładanych na sektor bankowy. Dodatkowe obciążenia motywowane są w głównej mierze próbą stabilizacji sektora finansowego. Wysokie koszty związane ze światowymi kryzysami z 2008 r., które w głównej mierze spowodowane były przez instytucje finansowe (zwłaszcza kredyty typu *NINJA* oraz *subprime*² [Konopczyk i in. 2010: 45–70], a także ich sekurytyzacja przez zakłady ubezpieczeniowe) wywoływały znaczne skutki dla budżetów państw (dokapitalizowanie banków ze środków budżetu państwa bądź obniżenie wpływów do budżetu z tytułu płaconych przez osoby fizyczne oraz podmioty sfery realnej podatków) [Marcinkowska 2011]. Rozpatrując ten argument, dodatkowe opłaty poprawiłyby jakość udzielanych kredytów kosztem ewentualnego zmniejszenia akcji kredytowej. Miało to również kompensować państwu utratę środków przeznaczonych na próbę ratowania banków przed ich upadłością. Poza wymienionymi argumentami dodatkowe opłaty uiszczane przez banki kumulowane byłyby na rzecz możliwych przyszłych kryzysów finansowych.

W dyskusji dotyczącej nałożenia dodatkowych obciążeń na sektor bankowy pojawiały się trzy główne rodzaje dodatkowych opłat. Jednym z nich było ustanowienie podatku od wysokości posiadanych przez banki zasobów. Jego podstawą w zależności od koncepcji mogą być aktywa ważone ryzykiem (wprowadzony we Francji), pasywa pomniejszone o fundusze własne i zobowiązania wobec klientów oraz wartość nominalną derywatów (Niemcy), aktywa pomniejszone o wybrane pozycje (Węgry) bądź inne składniki *majątku* [Wybrane aspekty..., 2010: 1–18]. Podobnym w swojej konstrukcji obciążeniem jest podatek od działalności finansowej (*Financial Activity Tax* – FAT). Podobieństwo stanowi tutaj obciążenie wielkości finansowej, a nie konkretnych działalności. Podstawą opodatkowania może być tutaj przychód osiągnięty przez podmiot gospodarczy, zysk bądź wartość dodana stanowiąca nadwyżkę zysków gotówkowych powyżej określonego poziomu dochodu [Juszczak i Snarski 2011: 43–56]. Istotnym aspektem takiej konstrukcji podatku jest brak ingerencji w działalność transak-

² Kredyty *No Income No Job No Assets* udzielane osobom bez żadnych przychodów, zatrudnienia bądź aktywów oraz kredyty *subprime* udzielane osobom o niskiej zdolności kredytowej.

cyjną banków przy jednoczesnym obciążeniu działalności danego podmiotu. Może on poprawić efektywność całego rynku przy jednoczesnym zniechęceniu podmiotów do podejmowania zbytniego ryzyka. Poza podstawowym celem jakim jest generowanie dochodów do budżetu państwa, godnym odnotowania jest to, iż podatek obejmuje wyłącznie podmioty nim obciążone – w przypadku podatku od transakcji pośrednio dotknięte są nim również inne instytucje stanowiące drugą stronę transakcji. Jednym z możliwych wariantów FAT może być również konstrukcja, w której podatek naliczany jest od renty ekonomicznej – zysku powiększonego o wysokie wynagrodzenia. W takim przypadku pojawia się dodatkowa korzyść ograniczenia nadmiernych wynagrodzeń w bankach. Rozpatrując ten typ obciążeń należy również zwrócić uwagę na argumenty przemawiające przeciwko niemu. Z racji faktu, iż podstawą jest tutaj wartość odpowiadająca przychodom bądź zyskowi banku, pojawia się ryzyko przeniesienia ciężaru dodatkowego obciążenia na klientów banku poprzez kanały cenowe. Innym, równie istotnym, aspektem charakteru podstawy opodatkowania jest jej możliwe obniżenie poprzez zwiększanie kosztów banków (w przypadku, gdy podatek płacony jest nie od przychodów, lecz od różnego rodzaju zysków). Najgorszą z możliwych sytuacji jest zniechęcenie do prowadzenia działalności bankowej poprzez ograniczenie rentowności banku tego typu obciążeniem. Obciążenie zysków banków może bezpośrednio przełożyć się na zmniejszenie stopy zwrotu na zainwestowanym kapitale, a co za tym idzie, istnieje obawa utraty części inwestorów.

Kolejnym z możliwych obciążeń jest podatek od transakcji finansowych (*Financial Transaction Tax* – FTT). W pierwotnej wersji stanowił on narzędzie mające na celu ograniczenie działalności spekulacyjnej banków – podstawą opodatkowania były ów transakcje spekulacyjne. Do jego rozwoju przyczynili się Keynes – sugerując, iż podstawą opodatkowania powinien być obrót akcjami – oraz Tobin, który zaproponował obciążenie transakcji walutowych [Gajda-Kantorowska 2014]. W dzisiejszej wersji jest to podatek obrotowy, którego podstawą są transakcje dotyczące instrumentów finansowych. Również w dzisiejszych czasach głównym celem jest ograniczenie ryzyka sektora bankowego poprzez zmniejszenie akcji spekulacyjnej banków. Ponadto, jak każde obciążenie fiskalne, zapewnia dopływ środków do budżetu państwa. FTT z racji swojego ogólnego charakteru może być rozpatrywane w dwóch podstawowych ujęciach – wąskim oraz szerokim. W węższym znaczeniu stanowi on podatek wyłącznie od dwóch rodzajów instrumentów jakimi dokonywane są transakcje – akcji oraz obligacji. W znaczeniu szerszym obejmuje również pozostałe instrumenty finansowe – włącznie z instrumentami pochodnymi. Wykluczenie instrumentów pochodnych w przypadku węższej definicji umotywowane jest trudnością ich wyceny, co przekłada się na możliwość nieprawidłowego określenia stawki podatku.

Głównym argumentem zwolenników wprowadzenia podatku od transakcji finansowych jest odwołanie się do zmienności aktywów finansowych. Transakcje spekulacyjne prowadzą do znacznych wahań na rynku instrumentów finansowych, co może skutkować zachwianiem fundamentalnej równowagi cen aktywów finansowych. To z kolei może doprowadzić do osłabienia wzrostu gospodarczego. Krytyka podatku FTT polega w głównej mierze na przywołaniu argumentu dotyczącego płynności rynków finansowych. Podatek zwiększyłby koszty transakcyjne przyczyniając się do ograniczenia akcji transakcyjnej banków, co może spowodować znacznie mniejsze możliwości handlu na tychże rynkach (spadek płynności). Mniejsza płynność rynków prowadzi do powstania ryzyka braku możliwości szybkiego upłynnienia aktywów oraz do wzrostu zmienności cen.

Wielu ekonomistów (zarówno praktyków jak i teoretyków) zgadza się ze stwierdzeniem, iż sektor instytucji finansowych, w tym sektor bankowy, podlega zbyt niskiemu obciążeniu fiskalnemu relatywnie do jego wielkości. W dyskusji dotyczącej nałożenia dodatkowych opłat na sektor bankowy oraz inne podmioty prowadzące działalność finansową problemem nie jest to czy instytucje te powinny zostać dociążone dodatkowymi opłatami, lecz to, w jaki sposób powinno być to uczynione. Z reguły przytaczane są dwie możliwości rozwiązania tego problemu. Obciążenie zasobów posiadanych przez bank bądź opodatkowanie działalności banków.

3. OCENA IMPLEMENTACJI PODATKU BANKOWEGO W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Impulsem do rozważań dotyczących wprowadzenia nowych podatków obciążających między innymi sektor bankowy była sytuacja powstała po zakończeniu kryzysu na rynku kredytów hipotecznych w 2008 r. Rządy wielu państw rozpoczęły debatę dotyczącą tego, w jaki sposób zabezpieczyć się przed możliwym powtórzeniem się kryzysowej sytuacji oraz jak zminimalizować skutki powstałego w tamtych latach kryzysu. Głównymi kwestiami podnoszonymi w debatach było kompensowanie kosztów związanych z pomocą kierowaną instytucjom finansowym przez rządy, niemniej jednak równie istotnymi były te dotyczące zmniejszenia recesji spowodowanej ogólną sytuacją w gospodarce. W ramach pierwszego spotkania omówiona została kwestia podatków od instytucji finansowych – miało to miejsce podczas posiedzenia Komitetu EFC w sierpniu 2010 r. [Wybrane aspekty..., 2010]. Podczas drugiej dyskusji – we wrześniu 2010 r. – omawiana była koncepcja podatku od transakcji finansowych. Według większości uczestników debaty pomysł obciążenia transakcji finansowych był zbyt skomplikowany i mógłby prowadzić do przenoszenia ob-

ciążeń na inne podmioty. Rozwiązaniem tej kwestii miało być wprowadzenie podatku FTT w skali globalnej [*Summary of the ECOFIN Council Meeting on 7 September 2010*]. Według większości debatujących był to jedyny sposób umożliwiający efektywne wprowadzenie tego typu opłat. Na kolejnych posiedzeniach pojawiały się również propozycje wprowadzenia podatku od działalności finansowej oraz zniesienia zwolnienia transakcji finansowych od podatku VAT. Brak porozumienia w sprawie symultanicznego wprowadzenia podatku FTT doprowadził do sytuacji, w której rządy państw (m.in. Węgier, Szwecji) zaczęły indywidualnie wprowadzać ten typ opłat.

Oceniając skutki wprowadzenia różnego rodzaju obciążeń nakładanych na instytucje finansowe należy wziąć pod uwagę wiele różnych aspektów zarówno mikro- jak i makroekonomicznych. Fakt ten decyduje o tym, iż określenie faktycznych wyników wdrożenia nowych podatków jest w praktyce bardzo skomplikowany. Analizując skutki decyzji o dodatkowych obciążeniach sektora finansowego należy brać pod uwagę nie tylko to, jaki wpływ wywarła ona na poszczególne podmioty, lecz również na ich kontrahentów (w tym podmioty gospodarcze oraz klientów detalicznych) oraz inwestorów. Rozpatrując to zagadnienie należy również określić to, czy wprowadzone podatki faktycznie realizują założone im cele (jak np. spadek ryzyka podejmowanego przez m.in. banki).

Próby określenia wpływu wprowadzanych przez rządy państw Unii Europejskiej podatków podjęli się Kil i Ślusarczyk [2014: 124–133]. W swojej pracy opublikowanej w 2014 r. skupili się na zbadaniu czy dodatkowe obciążenia sektora bankowego skutkowały obniżeniem ryzyka finansowania banku (*funding risk*). Podstawową rolę, jaką pełnić miał podatek wprowadzony w badanych państwach (poza wpływami do budżetu) było ograniczenie finansowania się banków kapitałem obcym. Miało to spowodować znaczne zmniejszenie tak zwanego *funding risk*. Badanie Kila i Ślusarczyka polegało na określeniu zmian w strukturze kapitałowej banków na podstawie analizy wskaźnika udziału kapitału własnego w sumie bilansowej oraz wskaźnika adekwatności kapitałowej. Próba obejmowała grupę badawczą stanowiącą ogół państw, w których podatek został zaimplementowany oraz grupę kontrolną – państwa, w których podatek nie został wprowadzony. Okresem badawczym były trzy lata od 2011 do 2013 r.

Wyniki Kila i Ślusarczyka ukazują, iż podatek, jakim obciążony został sektor bankowy nie wpłynął na podmioty w sposób, w jaki oczekiwano. Autorzy stwierdzają, iż wprowadzone podatki nie wpływają pozytywnie na ryzyko podejmowane przez banki. Przeciętnie udział kapitału własnego banków należących do grupy badawczej był niższy w latach po wprowadzeniu dodatkowych obciążeń relatywnie do banków państw grupy kontrolnej. Brak pozytywnego wpływu obciążenia sektora bankowego potwierdzona była również dynamiką omawianego wskaźnika w obu grupach. Co więcej, podmioty stanowiące grupę kontrolną wykazały się wyższym przeciętnym poziomem adekwatności kapita-

łowej mierzonej wskaźnikiem CAR (*capital adequacy ratio*). Paradoksalnie podatek mający za główny cel obniżenie ryzyka działalności banków przyczyniał się do sytuacji zupełnie odwrotnej. Należy jednak zwrócić uwagę, iż autorzy w pracy oparli swoje badanie na trzyletniej próbie, co z kolei może być okresem zbyt krótkim na strategiczne zmiany dotyczące struktury kapitałowej.

Mając na uwadze skomplikowany charakter omawianego problemu należy dokonywać bardzo wnikliwej i wielokryterialnej analizy oceny implementacji dodatkowych obciążeń sektora bankowego. Wprowadzone do tej pory podatki nie spełniały swojego głównego celu, jakim było ograniczenie ryzyka podejmowanego przez banki. Niemniej jednak z racji krótkiego okresu badawczego dostępnego dla badaczy należy mieć na uwadze również fakt, iż podmioty mogły „nie zdążyć” dostosować swojej strategii do obecnej, nowej sytuacji. Poprawa sytuacji w państwach, w których podatek nie został wprowadzony może służyć za argument przeciwko wprowadzaniu dodatkowych obciążeń. Należy pamiętać o relatywnie krótkim okresie próby badawczej oraz pominięciu kwestii oddziaływania zmian na całą gospodarkę.

4. ROZWAŻANIA DOTYCZĄCE WPŁYWU WPROWADZONEGO PODATKU BANKOWEGO W POLSCE

Temat ewentualnego wpływu na gospodarkę oraz instytucje finansowe jest niezwykle ważny z punktu widzenia faktu implementacji tak zwanego podatku bankowego w Polsce. Pomysł dodatkowych obciążeń pojawiał się w debatach rządowych od co najmniej kilku lat. Już w 2010 r. powstał poselski projekt ustawy, według którego opodatkowane miały zostać instytucje finansowe, a stawka podatku wynosiłaby 0,39%. Głównym celem wprowadzenia podatku było wyłącznie zwiększenie wpływów do budżetu państwa. 15 stycznia 2016 r. została podjęta ustawa, wobec której podatek od niektórych instytucji finansowych obowiązywać miał od pierwszego lutego tego roku.

W świetle polskiego prawa podatek dotyczy między innymi banków krajowych, oddziałów banków zagranicznych, zarówno krajowych jak i zagranicznych oddziałów zakładów ubezpieczeń oraz krajowych zakładów reasekuracji i innych. Podatek pobierany jest co miesiąc – do 25 dnia miesiąca następującego po miesiącu, którego dotyczy podatek. Stawka podatkowa wynosi 0,0366% sumy aktywów podatnika ponad 4 miliardy zł pomniejszonej – w przypadku banków, instytucji kredytowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – o wartość funduszy własnych, podwyższenia funduszy własnych, wartość aktywów w postaci skarbowych papierów wartościowych oraz aktywa nabyte przez podatnika od Narodowego Banku Polskiego.

W niniejszej pracy autorzy skupiają swoją uwagę na możliwym wpływie wprowadzonego podatku bankowego. Badanie w głównej mierze ma na celu ukazanie tego, jakie ewentualne skutki dla rentowności podmiotów sektora bankowego będzie miało wprowadzenie dodatkowych obciążeń. Poza określeniem powyższego przeprowadzone zostaną teoretyczne rozważania dotyczące możliwego wpływu tych zmian na Warszawską Giełdę Papierów Wartościowych. Badanie zaprezentowane w pracy polega na określeniu wartości podatku bankowego w odniesieniu do zeszłorocznych wyników finansowych banków (za 2015 r.) w celu ukazania, jak konkretna stopa podatkowa wpływa na rentowność danych przedsiębiorstw. Następnie wyniki finansowe banków zostały pomniejszone o wartość podatku. Otrzymane wielkości posłużyły do obliczenia wskaźników rentowności aktywów, rentowności kapitału własnego, a także marży netto. Kolejnym krokiem było zestawienie wyników przed obciążeniem z wynikami po obciążeniu podatkiem od niektórych instytucji finansowych. Drugim etapem badania jest przeprowadzenie prognozy mającej na celu ukazanie prawdopodobnego skutku podatku w 2016 r. Próbę badawczą stanowi jedenaście banków notowanych na GPW i wchodzących w skład portfela WIG-BANKI. Do badania wykorzystane zostały dane dotyczące jedenastu z piętnastu banków z racji niepełnej informacji dla czterech pozostałych.

Pierwszy etap badania stanowiło określenie skutku, jaki miałyby podatek bankowy na rentowność banków w sytuacji, w której podatek obowiązywałby w 2015 r. Tabela 1 przedstawia wyniki przeprowadzonych szacunków wskaźników rentowności zarówno przed, jak i po uwzględnieniu podatku oraz przeciętne wielkości zysków netto dla obu lat, a także przeciętną wielkość podatku za te lata.

Można zauważyć, iż przeciętna wartość podatku dla banków notowanych na GPW stanowiła więcej niż jedną trzecią (38%) wypracowanych zysków netto. Ukazuje to skalę w jakiej podatek wpływa na branżę. Analizując rentowność przed i po uwzględnieniu podatku można zauważyć, iż wystąpił znaczący spadek zyskowności zarówno aktywów (ROA), kapitału własnego (ROE), jak i sprzedaży (ROS)³ – obniżka rentowności wynosiła przeciętnie 47%. Prognozowana przeciętna wartość podatku bankowego stanowiła około 39% prognozowanych przeciętnych zysków netto sektora bankowego (wartości wynosiły odpowiednio 398 687 zł, 1 009 792 zł). Porównując wartości prognozowane z danymi z 2015 r. można również zauważyć, iż przy wzroście zysków netto wysokości 6,5% prognozowana zmiana przeciętnej wartości kwoty podatku wyniosła 11,9%.

³ Indeks dolny jest indykatorem tego, czy wskaźnik obliczony został przed (BT) czy po (AT) uwzględnieniu podatku.

Tabela 1. Wskaźniki rentowności dla 2015 r. przed oraz po uwzględnieniu podatku.

	2015						2016					
	ROA _{BT}	ROE _{BT}	ROS _{BT}	ROA _{AT}	ROE _{AT}	ROS _{AT}	ROA _{BT}	ROE _{BT}	ROS _{BT}	ROA _{AT}	ROE _{AT}	ROS _{AT}
ALIOR	0,8%	8,8%	9,7%	0,4%	4,8%	5,2%	0,6%	7,8%	8,4%	0,2%	2,8%	3,0%
BANKBPH	-1,0%	-7,7%	-21,4%	-1,3%	-10,3%	-28,6%	-0,3%	-2,0%	-5,8%	-0,6%	-4,6%	-13,5%
BOS	-0,2%	-2,8%	-4,7%	-0,5%	-7,5%	-12,7%	0,2%	2,4%	5,1%	-0,1%	-2,2%	-4,0%
BZWBK	1,4%	9,4%	25,1%	1,0%	7,0%	18,7%	1,3%	9,6%	27,5%	0,9%	6,9%	19,7%
GETINOBLE	0,0%	0,0%	0,0%	-0,4%	-5,7%	-7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	-0,4%	-5,7%	-0,7%
HANDLOWY	1,3%	9,1%	26,4%	0,9%	6,6%	19,1%	1,3%	9,3%	32,5%	0,9%	6,8%	23,7%
INGBSK	1,1%	10,9%	23,3%	0,7%	7,0%	15,1%	1,0%	10,3%	27,2%	0,6%	6,4%	16,9%
MBANK	1,1%	10,6%	24,8%	0,7%	6,9%	16,0%	1,1%	9,4%	26,0%	0,7%	6,1%	16,4%
MILLENNIUM	1,2%	12,9%	24,0%	0,9%	9,0%	16,8%	1,1%	12,0%	27,7%	0,8%	8,1%	18,7%
PEKAO	1,4%	10,0%	27,6%	1,0%	7,4%	20,2%	1,3%	9,3%	31,2%	0,9%	6,7%	22,4%
PKOBP	1,0%	8,5%	19,2%	0,6%	5,2%	11,7%	0,9%	7,9%	20,9%	0,5%	4,3%	11,5%
Śr. zysk netto	948 403 zł						1 009 792 zł					
Śr. wartość podatku	356 386 zł						398 687 zł					

Źródło: opracowanie własne.

PODSUMOWANIE

Wyniki badania ukazują znaczny wpływ podatku na rentowność banków. Rozpatrując prognozy autorów można stwierdzić, iż wysokość podatku jest nieadekwatna do wielkości działalności banków. Zmniejszenie udziału banków wykazujących stratę netto we wszystkich bankach (w odniesieniu do roku 2015) spowodowało wzrost przeciętnego zysku netto banków wchodzących w skład WIG-BANKI. Mimo powyższego, procentowa zmiana określonego podatku była niemal dwukrotnie wyższa pomiędzy 2015 a 2016 r. Kolejnym istotnym wnioskiem płynącym z analizy wyników badania jest to, iż charakter podatku i jego podstawy może doprowadzić do sytuacji, w której wartość podatku przewyższałaby osiągnięty przez dany bank zysk netto.

Rozpatrując zagadnienie podatku bankowego nie można nie zwrócić uwagi na tak istotny element jakim jest wpływ dodatkowych obciążeń na rynek papierów wartościowych. Przeciętne zmniejszenie zysku netto o niemal 40% (rozważając całą branżę) doprowadzi do znacznego wzrostu wskaźnika cena/zysk, co z kolei może doprowadzić do zmniejszenia wartości akcji przedsiębiorstwa należącego do danego sektora. Zmniejszone zyski netto mogą również mieć swoje odzwierciedlenie w wysokości wypłacanej dywidendy, a co za tym idzie prowadzić do obniżenia teoretycznej wartości jednej akcji (zgodnie z modelem Gordo-

na). Istotnym zagadnieniem jest również utrata wiarygodności banków w związku z obniżeniem ich zyskowności. Banki z racji uiszczanego podatku wykazały spadek rentowności w wysokości niemal 50%, co może zaburzyć obraz faktycznej sytuacji finansowej banku.

Analizując wpływ implementacji podatku bankowego w Polsce można dopatrzeć się wielu negatywnych skutków jakie może on mieć na polski sektor bankowy. Obniżenie rentowności o niemal połowę, zmniejszenie możliwości rozwoju banków poprzez możliwy spadek kapitału reinwestowanego mogą prowadzić do pogorszenia postrzegania całego sektora.

Pomimo znacznego zasilenia Budżetu Państwa dodatkowymi funduszami (wielkość podatku wyłączenie wśród banków notowanych na GPW wynosi w przybliżeniu 10,5 miliarda złotych – dla 2015 r. przy założeniu, iż podatek by obowiązywał) istnieje wiele negatywnych aspektów tej szczególnej formy obciążeń fiskalnych. Badanie zawarte w poniższej pracy otwiera pole do dyskusji na temat tego czy wysokość podatku jest adekwatna do prowadzonej przez banki działalności oraz czy forma opodatkowania jest odpowiednia w odniesieniu do polskich realiów.

BIBLIOGRAFIA

- Gajda-Kantorowska M., 2014, *Podatek Tobina – kontrowersje teoretyczne i uwarunkowania praktyczne*, Studia i Materiały „Miscellanea Oeconomicae”, nr 1.
- Juszczak S., Snarski P., 2011, *Przegląd potencjalnych podatków i opłat nakładanych na banki w obliczu globalnego kryzysu gospodarczego*, „Zeszyty Naukowe SGGW: Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 93.
- Kil K., Ślusarczyk R., 2014, *Podatek bankowy w krajach Unii Europejskiej – ocena implementacji*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 348.
- Konopczyk M., Sieradzki R., Wiernicki M., 2010, *Kryzys na światowych rynkach finansowych – wpływ na rynek finansowy w Polsce oraz implikacje dla sektora realnego*, „Bank i Kredyt”, nr 41(6).
- Marcinkowska M., 2011, *Dodatkowe podatki i opłaty od banków – potrzeby, praktyki i dylematy teorii finansów*, [w:] K. Jajuga (red.), *Finanse – nowe wyzwania teorii i praktyki. Problemy wiodące*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Wybrane aspekty dodatkowego opodatkowania banków w kontekście debaty na forum Unii Europejskiej*, 2010, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Owsiak S., 2008, *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Radziszewski E., 2013, *Bank jako instytucja zaufania publicznego. Gwarancje prawne i instytucjonalne*, wyd. I, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa.
- Różyński J., Kowalski O., 2011, *Obciążenia finansowe na przykładzie wybranych banków spółdzielczych*, „Zeszyty Naukowe SGGW: Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 92.
- Summary of the ECOFIN Council Meeting on 7 September 2010*, EBC, 14 September.
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług*, DzU 2004, nr 54, poz. 535.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe*, DzU 1997, nr 140, poz. 939.

THE IMPACT OF IMPLEMENTING BANK TAX ON BANKS LISTED ON THE WARSAW STOCK EXCHANGE

The article is focused on the determination of the influence of so called bank tax on banks listed on the Warsaw Stock Exchange in Poland. The elaboration is based on the assumption of a great impact of the bank tax on financial results of banks. In the article there are presented both theoretical and empirical finding concerning this subject. The article contains results of authors' research made on Warsaw Stock Exchange.

Key words: bank tax, banking, Warsaw Stock Exchange, taxes.